

NÂNG CAO HIỆU QUẢ PHỔ BIẾN, GIÁO DỤC PHÁP LUẬT VỀ TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO CHO CHỨC SẮC TÔN GIÁO

DƯƠNG VĂN CHĂM*

Quản lý nhà nước về tôn giáo là một dạng quản lý xã hội đặc biệt của Nhà nước, mang tính quyền lực nhà nước, sử dụng pháp luật và chính sách tín ngưỡng, tôn giáo để điều chỉnh hành vi của cá nhân, tổ chức trong lĩnh vực tín ngưỡng, tôn giáo do các cơ quan quản lý nhà nước thực hiện. Phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo là nội dung quan trọng trong quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo. Đây là hoạt động đưa pháp luật vào đời sống xã hội, đời sống tôn giáo. Chính vì thế, công tác phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo thật sự đạt hiệu quả khi có sự tham gia của các chức sắc, người có uy tín trong các tổ chức tôn giáo, tạo sự đồng thuận trong thực hiện chủ trương, chính sách và giáo dục tín đồ chấp hành pháp luật, góp phần nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo.

Từ khóa: Quản lý nhà nước; tín ngưỡng; tôn giáo; chức sắc tôn giáo; giáo dục pháp luật.

State management of religion is a special form of social management of the State of Vietnam, characterized by state authority, using the laws and policies on belief and religion to regulate the behavior of individuals and organizations in this field implemented by state management agencies. Communicating and educating the law on belief and religion is integral to in state management. This activity brings the law into social and religious life. Therefore, the communication and education of the law on belief and religion are truly effective when there is the participation of dignitaries and reputable individuals in religious organizations, creating consensus in implementating guidelines and policies of the State, and educating followers to comply with the law, contributing to improving the effectiveness of state management of belief and religion.

Keywords: State management; belief; religion; religious dignitaries; legal education.

NGÀY NHẬN: 07/5/2024   NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 13/6/2024   NGÀY DUYỆT: 16/7/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.342.2024.904>

1. Công tác phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo

Trong Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng, với 10 văn bản trình bày ở 2 tập của văn kiện, có 4 văn bản đề cập trực tiếp các nội dung liên quan đến tôn giáo. Đây là lần đầu tiên Đảng Cộng sản

Việt Nam đề cập trực tiếp các nội dung về tôn giáo và công tác tôn giáo một cách toàn diện, có trọng điểm với dung lượng nhiều nhất so với các kỳ đại hội trước đó. Đảng khẳng định rõ: “Phát huy những giá trị văn hóa, đạo đức

* ThS, Trường Chính trị tỉnh Bến Tre

tốt đẹp và các nguồn lực của các tôn giáo cho sự nghiệp phát triển đất nước”¹.

Để làm được điều này, vấn đề quan trọng nhất là tạo sự đồng thuận của chức sắc các tôn giáo đồng hành cùng cả hệ thống chính trị thực hiện khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc, tốt đời, đẹp đạo thông qua việc thực hiện đúng, đầy đủ chủ trương của Đảng, pháp luật của Nhà nước.

Chính vì thế, công tác phổ biến, giáo dục pháp luật, nhất là phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo cho chức sắc các tôn giáo, đồng bào tôn giáo sẽ góp phần quan trọng đưa pháp luật vào đời sống tôn giáo ngày càng toàn diện. Đây chính là quá trình thực hiện có hiệu quả một trong những nội dung trọng yếu của quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo theo Điều 60 *Luật Tín ngưỡng, tôn giáo* năm 2016 của nước ta về phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo.

Phổ biến, giáo dục pháp luật là quá trình tác động một cách thường xuyên, hệ thống lên đối tượng giáo dục nhằm trang bị kiến thức, xây dựng thái độ, niềm tin pháp luật một cách đúng đắn, đồng thời giáo dục kỹ năng thích ứng cũng như xử lý các tình huống trong cuộc sống theo pháp luật, thúc đẩy mọi công dân tự giác và chủ động thực hiện nghiêm minh pháp luật. Từ cách tiếp cận này, phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo cho chức sắc tôn giáo là hoạt động đưa pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo vào đời sống xã hội, nhất là đời sống tôn giáo là hoạt động có định hướng, có tổ chức, do các chủ thể phổ biến, giáo dục pháp luật tiến hành theo chương trình, nội dung, phương pháp và hình thức nhất định, phù hợp với truyền thống tôn giáo, đời sống văn hóa, tập quán sinh hoạt của các tôn giáo làm hình thành ở đội ngũ chức sắc tôn giáo có ý thức pháp luật, tình cảm pháp luật và hành vi, lối sống phù hợp với quy định pháp luật, phát triển văn hóa pháp lý trong cộng đồng dân cư.

Phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo là hoạt động rất quan trọng trong công tác tôn giáo, một nội dung lớn của quản lý nhà nước về tôn giáo. *Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật* quy định: phổ biến, giáo dục pháp luật là trách nhiệm của toàn bộ hệ thống chính trị, trong đó Nhà nước giữ vai trò nòng cốt. Nhà nước bảo đảm nguồn lực cần thiết cho công tác phổ biến, giáo dục pháp luật. Nhà nước thông qua các cơ quan, tổ chức, cá nhân trong hệ thống chính trị trực tiếp tổ chức phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo. Căn cứ vào nội dung kiến thức pháp luật, mục tiêu cần trang bị cho chức sắc tôn giáo, chủ thể phổ biến, giáo dục pháp luật do các cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền thực hiện theo quy định của pháp luật, theo yêu cầu của các tổ chức tôn giáo, như: Ban Tôn giáo Chính phủ, Ban Tôn giáo cấp tỉnh, Hội đồng giáo dục Quốc phòng - An ninh các cấp, Hội đồng phối hợp phổ biến, giáo dục pháp luật các cấp, báo cáo viên pháp luật, giảng viên pháp luật các viện, trường...

2. Chức sắc tôn giáo là đối tượng đặc biệt trong phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo

Luật Tín ngưỡng, tôn giáo năm 2016, xác định: “Chức sắc là tín đồ được tổ chức tôn giáo phong phẩm hoặc suy cử để giữ phẩm vị trong tổ chức” (khoản 8 Điều 2). Do vậy, chức sắc tôn giáo phải hội đủ hai yếu tố: tín đồ một tôn giáo nhưng là “tín đồ đặc biệt” và có phẩm sắc (do tổ chức tôn giáo phong phẩm) hoặc phẩm vị (do suy cử) trong tôn giáo. Chức sắc tôn giáo là tín đồ tôn giáo, có chức vụ, phẩm hàm, có vị trí, vai trò lớn trong các hoạt động hành đạo, quản đạo và truyền đạo được cộng đồng, tổ chức tôn giáo suy tôn và thừa nhận. Chức sắc của mỗi tôn giáo lại có những tên gọi khác nhau được quy định bởi giáo lý, giáo luật, hiến chương, điều lệ của tổ chức tôn giáo đó, có thứ bậc, phẩm cấp, tên gọi khác nhau. Chức sắc Phật giáo là

các tăng, ni - tính từ phẩm thượng tọa, hòa thượng (đối với tăng), phẩm ni sư, ni trưởng (đối với ni) trở lên; Công giáo bao gồm các phẩm: linh mục, giám mục, tổng giám mục, hồng y; đạo Cao Đài từ phẩm lễ sanh trở lên đến phẩm giáo tông và các phẩm khác tương đương (chức sắc cứu trùng đài gồm: lễ sanh, giáo hữu, giáo sư, phối sư, chánh phối sư, đầu sư, thượng phẩm - thượng sanh, giáo tông); đạo Tin lành là mục sư, mục sư nhiệm chức, truyền đạo...

Tính đến hết ngày 31/12/2020, Việt Nam có 41 tổ chức tôn giáo đã được Nhà nước công nhận tư cách pháp nhân hoặc cấp giấy chứng nhận đăng ký hoạt động tôn giáo thuộc 16 tôn giáo khác nhau với trên 26,5 triệu tín đồ (chiếm khoảng 27% dân số cả nước); trên 58 ngàn chức sắc; 148 ngàn chức việc và gần 29,8 ngàn cơ sở tôn giáo².

Chức sắc tôn giáo có đặc thù là niềm tin tâm linh đối với họ rất thiêng liêng. Trong thực hiện “việc đạo, đời”, chức sắc tôn giáo rất xem trọng “*Luật Tôn giáo*”. Do vậy, công tác phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo phải hiểu biết chính xác về đặc điểm tổ chức, lịch sử hình thành, giáo lý, lễ nghi của từng tôn giáo cụ thể, đồng thời có nhu cầu nắm vững đường lối, chủ trương, quan điểm của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước liên quan đến lĩnh vực tín ngưỡng, tôn giáo nhằm hoạt động tôn giáo “tốt đời, đẹp đạo”.

Chỉ thị số 32-CT/TW ngày 09/12/2003 của Ban Bí thư Trung ương Đảng về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng trong công tác phổ biến, giáo dục pháp luật, nâng cao ý thức chấp hành pháp luật của cán bộ, Nhân dân đã khẳng định: “Phổ biến, giáo dục pháp luật là một bộ phận của công tác giáo dục chính trị, tư tưởng, là nhiệm vụ của toàn bộ hệ thống chính trị đặt dưới sự lãnh đạo của Đảng”. Nghị quyết số 25-NQ/TW ngày 12/3/2003 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa IX) về công tác tôn giáo đã chỉ rõ:

“Nội dung cốt lõi của công tác tôn giáo là công tác vận động quần chúng”. Quan điểm này xuất phát từ vai trò của quần chúng trong sự nghiệp cách mạng, trong đó chức sắc tôn giáo là “quần chúng đặc biệt” - trụ cột của tôn giáo, vai trò trọng yếu trong quản lý tổ chức của tôn giáo, ảnh hưởng lớn trong cộng đồng dân cư, nhất là trong quần chúng có tôn giáo, là cầu nối trong mối quan hệ giữa Nhà nước với tổ chức tôn giáo (Giáo hội).

Vì vậy, phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo phải gắn với công tác tôn giáo trong tình hình mới, vận động để chức sắc các tôn giáo thực hiện tốt các chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, nhất là *Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật, Luật Tín ngưỡng, tôn giáo*, phát huy tinh thần yêu nước của đồng bào các tôn giáo, chăm lo lợi ích vật chất và tinh thần, đấu tranh chống lợi dụng tôn giáo để chia rẽ khối đại đoàn kết toàn dân tộc. Phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo ở Việt Nam phải trang bị đầy đủ kiến thức về chủ trương, chính sách, pháp luật của Đảng và Nhà nước chính xác, thể hiện rõ ràng các nội dung:

Một là, thừa nhận sự tồn tại của tôn giáo trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội;

Hai là, tôn giáo, tín ngưỡng là nhu cầu tinh thần của một bộ phận nhân dân;

Ba là, thừa nhận và khuyến khích phát huy những giá trị đạo đức, văn hóa, truyền thống tốt đẹp của tôn giáo trong công cuộc xây dựng xã hội mới;

Bốn là, các tổ chức tôn giáo được Nhà nước thừa nhận, hoạt động theo pháp luật và được pháp luật bảo hộ. Nhà nước tôn trọng và bảo hộ quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo. Đổi mới mạnh mẽ hình thức và phương pháp giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo, giúp đồng bào tôn giáo nhận thức sâu sắc hơn pháp luật về tôn giáo, giá trị của pháp luật trong hoạt động tôn giáo, đời sống tôn giáo.

3. Giải pháp nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước về tôn giáo từ phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo

Thứ nhất, nâng cao năng lực chủ thể giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo.

Thực tiễn cho thấy, lực lượng báo cáo viên pháp luật đông đảo, nhưng bộ phận thực hiện phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo không nhiều, hiệu quả chưa cao. Tính đến năm 2022, cả nước có 26.731 báo cáo viên pháp luật (trung ương: 1.776; cấp tỉnh: 7.379; cấp huyện: 17.576) và 141.936 tuyên truyền viên cấp xã (tăng 4.557 báo cáo viên pháp luật và 34.344 tuyên truyền viên pháp luật so với năm 2013)³. Chính vì vậy, thời gian tới, Hội đồng phối hợp phổ biến, giáo dục pháp luật trung ương, cấp tỉnh tham mưu, tư vấn cho Chính phủ, Ủy ban nhân dân cấp tỉnh đề án đào tạo, bồi dưỡng, hình thành lực lượng chuyên gia hàng đầu làm công tác giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo; tham mưu tuyển chọn, đào tạo, bố trí đội ngũ cán bộ chuyên trách, chuyên quản làm công tác quản lý nhà nước về tôn giáo từ trung ương đến cơ sở đủ đức và tài, có kỹ năng thực tế xử lý các vụ việc tôn giáo, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo.

Để có lực lượng chuyên gia này, ở cấp tỉnh, Sở Nội vụ tham mưu cho Ủy ban nhân dân tỉnh có chính sách thu hút nhân lực, tuyển chọn, đào tạo, bồi dưỡng, đề bạt những vị trí chủ chốt trong bộ máy quản lý nhà nước về tôn giáo, xây dựng vị trí việc làm, bổ sung chức danh và tiêu chuẩn công chức ngành quản lý nhà nước về tôn giáo, xác định giá trị nghề nghiệp đặc biệt, công việc giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo.

Thứ hai, các cơ quan nhà nước có thẩm quyền phối hợp với các tổ chức tôn giáo (Giáo hội) xây dựng chương trình bồi dưỡng, cập nhật kiến thức pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo cho chức sắc tôn giáo, lựa chọn giảng viên; đào tạo hình thành đội ngũ báo cáo viên từ các tổ chức tôn giáo.

Hàng năm, các cơ quan nhà nước có thẩm quyền cần phối hợp với các tổ chức tôn giáo xây dựng chương trình khung bồi dưỡng kiến thức pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo (gồm nội dung kiến thức, kỹ năng, thái độ, tư tưởng trong mục tiêu học tập của khóa học) và có quy chế phối hợp giữa các đơn vị có liên quan khi thực hiện chương trình bồi dưỡng. Song song đó, Ban Chỉ đạo công tác tôn giáo cấp tỉnh, Hội đồng phối hợp phổ biến, giáo dục pháp luật, Hội đồng giáo dục quốc phòng, an ninh tỉnh, Ban Tôn giáo tỉnh... phối hợp với các tổ chức tôn giáo thực hiện mở lớp bồi dưỡng kiến thức pháp luật cần chú trọng đội ngũ giảng viên, báo cáo viên có chuyên môn, trình độ và kinh nghiệm thực tiễn; có uy tín và năng lực sư phạm; nắm vững tình hình tôn giáo, những vấn đề cần quan tâm và biện pháp quản lý nhà nước đối với công tác tôn giáo; công tác giải quyết khiếu nại, tố cáo và các vụ việc phức tạp liên quan đến tôn giáo.

Đào tạo, bồi dưỡng giúp các chức sắc tôn giáo nâng cao kiến thức pháp luật và ý thức pháp luật, hình thành thói quen tự giác tìm hiểu, nghiên cứu và đặc biệt có kỹ năng tham gia phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo. Quan tâm đào tạo báo cáo viên phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo từ đội ngũ chức sắc các tôn giáo. Lực lượng chức sắc này là đội ngũ phối hợp trực tiếp với các cơ quan nhà nước có thẩm quyền trong thực hiện phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo cho chức sắc, tín đồ tôn giáo.

Nhà nước khuyến khích và có chính sách hỗ trợ, tạo điều kiện đối với các tổ chức tôn giáo tham gia phổ biến, giáo dục pháp luật bằng nhiều hình thức, như: đưa môn pháp luật vào giảng dạy tại các cơ sở đào tạo của tôn giáo, mở lớp phổ biến *Luật Tín ngưỡng, tôn giáo* cho chức sắc tôn giáo....; huy động các nguồn lực đóng góp cho công tác phổ biến, giáo dục pháp luật. Chức sắc tôn giáo trong phối hợp thực hiện phổ biến, giáo dục

pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo cũng còn thể hiện vai trò quan trọng trong việc phòng, chống việc lợi dụng tôn giáo để hoạt động trái pháp luật, kích động chia rẽ Nhân dân, dân tộc, làm mất an ninh trật tự và an ninh quốc gia.

Thứ ba, đa dạng hóa các hình thức phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo.

Phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo thể hiện tính nhân văn sâu sắc của Đảng và Nhà nước. Mọi công dân không phân biệt tôn giáo, tín ngưỡng có quyền được thông tin pháp luật và yêu cầu cơ quan nhà nước cung cấp thông tin về pháp luật; có trách nhiệm chủ động tìm hiểu, học tập pháp luật, tham gia, đóng góp cho hoạt động phổ biến, giáo dục pháp luật.

Các cơ quan nhà nước có thẩm quyền phối hợp chặt chẽ với các tổ chức tôn giáo (Giáo hội) phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo cho chức sắc tôn giáo, giáo dân.

Cần đa dạng hình thức, phù hợp với đời sống các tôn giáo, gắn với hoạt động văn hóa - nghệ thuật, xuất bản, truyền thông, giáo dục, đối ngoại... của các tổ chức tôn giáo qua nhiều hình thức, như: họp báo, thông cáo báo chí; phổ biến pháp luật trực tiếp; tư vấn, hướng dẫn tìm hiểu pháp luật; cung cấp thông tin, tài liệu pháp luật; thông qua các phương tiện thông tin đại chúng, truyền thanh, internet, pa-nô, áp-phích, tranh cổ động; đăng tải trên Công báo; đăng tải thông tin pháp luật trên trang thông tin điện tử; niêm yết tại trụ sở, bảng tin của cơ quan, tổ chức, khu dân cư; tổ chức các cuộc thi tìm hiểu pháp luật; thông qua công tác xét xử, xử lý vi phạm hành chính, hoạt động tiếp công dân, giải quyết khiếu nại, tố cáo của công dân và hoạt động khác của các cơ quan trong bộ máy nhà nước; thông qua hoạt động trợ giúp pháp lý, hòa giải ở cơ sở; lồng ghép trong hoạt động văn hóa, văn nghệ, sinh hoạt của tổ chức chính trị và các đoàn thể, câu lạc bộ, tủ sách pháp luật và các

thiết chế văn hóa khác ở cơ sở; thông qua chương trình giáo dục pháp luật trong các cơ sở giáo dục của hệ thống giáo dục quốc dân; các hình thức phổ biến giáo dục pháp luật khác phù hợp với chức sắc, tín đồ các tôn giáo cụ thể. Các cơ quan, tổ chức, cá nhân có thẩm quyền có thể áp dụng nhiều biện pháp, phương thức khác nhau để bảo đảm cho công tác phổ biến, giáo dục pháp luật đem lại hiệu quả.

Cần đa dạng hóa các hình thức phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo tạo điều kiện chức sắc và tín đồ các tôn giáo thực hiện, tham gia để biết, hiểu, nâng cao ý thức trong học tập, tuân thủ pháp luật, có tình cảm, niềm tin, từ đó, dần hình thành nét văn hóa trong tìm hiểu, thực hiện pháp luật...

4. Kết luận

Phổ biến, giáo dục pháp luật về tín ngưỡng, tôn giáo là một trong nội dung lớn của quản lý nhà nước về tôn giáo. Trong đó, phổ biến, giáo dục pháp luật cho chức sắc tôn giáo là tiền đề các tôn giáo thực hiện đường hướng hành đạo phù hợp với văn hóa truyền thống, gắn bó, đồng hành cùng dân tộc, phát huy tốt những giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp và huy động các nguồn lực của tôn giáo cho sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước, góp phần nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước về tôn giáo □

Chú thích:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 171.

2. Ban Tôn giáo Chính phủ (2020). *Báo cáo tổng kết tình hình, công tác năm 2020 và phương hướng nhiệm vụ công tác năm 2021 của ngành quản lý nhà nước về tôn giáo*.

3. Bộ Tư pháp (2023). *Báo cáo số 45/BC-BTP ngày 15/02/2023 tổng kết thực hiện Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật*; *Báo cáo số 22/BC-BTP ngày 08/02/2022 tổng kết Chương trình phổ biến, giáo dục pháp luật giai đoạn 2017 - 2021 theo Quyết định số 705/QĐ-TTg ngày 25/5/2017 của Thủ tướng Chính phủ*.